

Rolnummer 3965
Arrest nr. 133/2006 van 28 juli 2006

A R R E S T

In zake : het beroep tot vernietiging van de artikelen 14, 15, 18, 22 tot 24, 46 tot 49 en 62 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 10 februari 2006 « houdende wijziging van de Gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen, de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming van 11 april 1994 en het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement », ingesteld door de feitelijke vereniging « Groen ! » en anderen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, en de rechters P. Martens, R. Henneuse, M. Bossuyt, E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter A. Arts,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van het beroep en rechtspleging

Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 24 april 2006 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 25 april 2006, is beroep tot vernietiging ingesteld van de artikelen 14, 15, 18, 22 tot 24, 46 tot 49 en 62 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 10 februari 2006 « houdende wijziging van de Gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen, de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming van 11 april 1994 en het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement » (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 10 maart 2006) door de feitelijke vereniging « Groen ! », met zetel te 1070 Brussel, Sergeant De Bruynestraat 78-82, V. Dua, wonende te 9000 Gent, Lange Violettestraat 241, J. Tavernier, wonende te 9880 Aalter, Keltenlaan 8, M. Vanpaemel, wonende te 8730 Beernem, Bruggestraat 154, A. Poppe, wonende te 2018 Antwerpen, Hertsdeinstraat 53, en E. Meuleman, wonende te 9700 Oudenaarde, Borgveld 9.

Bij hetzelfde verzoekschrift is eveneens een vordering tot schorsing ingesteld van dezelfde bepalingen. Bij het arrest nr. 90/2006 van 24 mei 2006 (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 29 mei 2006) heeft het Hof die bepalingen geschorst.

De Vlaamse Regering heeft een memorie ingediend, de verzoekende partijen hebben een memorie van antwoord ingediend en de Vlaamse Regering heeft ook een memorie van wederantwoord ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 12 juli 2006 :

- zijn verschenen :

. Mr. S. Van Hecke, advocaat bij de balie te Gent, en Mr. N. Scheepmans, advocaat bij de balie te Leuven, voor de verzoekende partijen;

. Mr. K. Lemmens *loco* Mr. P. Van Orshoven, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Vlaamse Regering;

- hebben de rechters-verslaggevers M. Bossuyt en P. Martens verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van de ontvankelijkheid

A.1.1. Teneinde hun belang om in rechte op te treden te verantwoorden, verwijzen de verzoekende partijen naar rechtspraak van het Hof, waaruit volgt dat het kiesrecht in een representatieve democratie een fundamenteel politiek recht is.

A.1.2. De eerste verzoekende partij is een politieke partij. Zij wijst erop dat de beslissing om een beroep tot vernietiging in te leiden werd genomen door het partijbestuur, overeenkomstig de statuten van de partij.

Ze meent dat zij als feitelijk vereniging belang heeft om voor het Hof op te treden in aangelegenheden, zoals de kieswetgeving, waarvoor zij wettelijk als afzonderlijke entiteit wordt erkend.

Zij oordeelt dat ze rechtstreeks en ongunstig wordt geraakt door de bestreden bepalingen, doordat ze onder meer voorzien in de afschaffing van de devolutieve werking van de lijststem bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden van de provincieraaden, gemeenteraden en districtsraden. Die maatregel zal ertoe leiden dat voornamelijk populaire kandidaten zullen worden verkozen; jonge en onbekende personen, die vanwege hun kwaliteiten bovenaan op de lijst worden geplaatst, zullen minder kans maken om te worden verkozen. De verzoekende partij wijst erop dat zij veel belang hecht aan verjonging en vernieuwing in de politiek. Bovendien acht ze zich rechtstreeks en ongunstig geraakt doordat de bestreden bepalingen bevestigen dat het « systeem Imperiali » wordt gehanteerd voor de zetelverdeling bij de gemeenteraden. Zij oordeelt dat dit systeem nadelig is voor kleinere partijen.

A.1.3. De overige verzoekende partijen beroepen zich op hun hoedanigheid van kiezer en van kandidaat bij de gemeenteraads-, districtsraads- en provincieraadsverkiezingen om hun belang aan te tonen. Ze oordelen dat elke kiezer en kandidaat doet blijken van het vereiste belang om de vernietiging te vorderen van bepalingen die zijn stem of kandidatuur ongunstig beïnvloeden. Het bij de bestreden bepalingen ingevoerde onderscheid met betrekking tot de devolutieve werking van de lijststem tussen de effectief verkozen leden (voor wie de lijststemmen niet worden verdeeld) en de opvolgers (voor wie dit wel het geval is), ontnemt aan de kiezers de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op de aanwijzing van de opvolgers. Op die manier ontstaat een verschil in behandeling tussen kandidaten, aangezien diegene die veel naamstemmen heeft behaald, maar niet rechtstreeks werd verkozen, bij de rangschikking van de opvolgers kan worden voorbijgestreefd door een niet-verkozen kandidaat die hoger op de lijst staat maar die minder naamstemmen heeft behaald.

A.1.4. Na erop te hebben gewezen dat het beroep van de verzoekende partijen kennelijk als een verlengstuk wordt opgevat van het parlementaire debat en dan ook goeddeels, zo niet uitsluitend, bestaat in opportunitetskritiek op de kieswetgeving, betwist de Vlaamse Regering het belang van de verzoekende partijen en wijst op een tegenstrijdigheid tussen het door de eerste verzoekende partij aangevoerde belang en het belang waarop de overige verzoekende partijen zich beroepen.

De eerste verzoekende partij beoogt het behoud van de devolutieve werking van de lijststem bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden. De overige verzoekende partijen beogen de afschaffing van die devolutieve werking, zowel bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden als bij de aanwijzing van de opvolgers.

Indien het Hof de bestreden bepalingen zou vernietigen, herleven bovendien de oude bepalingen, die voorzien in de devolutieve werking van de lijststem bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden en de opvolgers. Die oude bepalingen bevatten ook het door de verzoekende partijen bekritiseerde verschil in behandeling op het vlak van de toepassing van het « systeem D'Hondt » en het « systeem Imperiali », alsmede het bekritiseerde verschil op het vlak van de « apparentering ».

De Vlaamse Regering ziet bovendien niet in hoe de feitelijke vereniging « Groen ! » ongunstig zou kunnen worden geraakt door de bestreden bepalingen. Die bepalingen kunnen immers niet tot gevolg hebben dat die vereniging minder stemmen zou halen dan onder de vroegere regeling.

Ten slotte vraagt de Vlaamse Regering zich af waarom de verzoekende partijen de zogenaamde door de decreetgever « bevestigde regelingen » niet in het verleden hebben bestreden. In dit kader wijst zij erop dat de argumentatie van de verzoekende partijen impliciet neerkomt op het in het geding brengen van de grondwettigheid van de vroegere verkiezingen.

A.1.5. De verzoekende partijen antwoorden dat hun beroep niet kan worden opgevat als « een verlengstuk van het parlementaire debat ». Uit het feit dat een van de verzoekende partijen tijdens het parlementaire debat grondwettigheidskritiek heeft geuit, kan niet worden afgeleid dat zij dat debat wil voortzetten voor het Hof. De verzoekende partijen betwisten niet de gemaakte beleidskeuzes, maar wel de grondwettigheid van het bestreden decreet.

Zij beklemtonen dat zij geen tegenstrijdige belangen nastreven. Allen bekritisieren de gedifferentieerde werking van de lijststem en de daaraan verbonden onduidelijkheid voor de kiezers en de politieke partijen.

Wat het tweede en derde middel betreft, betogen zij dat hun grieven betrekking hebben op een verschil in behandeling dat weliswaar niet door het bestreden decreet is ingevoerd, maar niettemin door dat decreet wordt bevestigd. Ze verwijzen daarbij naar het arrest nr. 3/93 van het Hof.

Zij zijn ook van oordeel dat het feit dat zij nooit de geldigheid van vroegere verkiezingsuitslagen hebben betwist, hun niet het belang ontnemt om tegen het bestreden decreet een vernietigingsberoep in te stellen.

A.1.6. In haar memorie van wederantwoord wijst de Vlaamse Regering erop dat het Vlaams Parlement een decreet heeft goedgekeurd waardoor de bestreden artikelen 18, 22, 23, 24, 48, 1°, en 49 voor het overgrote deel worden vervangen.

Zij wijst bovendien erop dat het beroep, in zoverre het is gericht tegen het verschil in behandeling op het vlak van de toepassing van het « systeem D'Hondt » en het « systeem Imperiali », onontvankelijk is *ratione temporis*, vermits dat verschil voortvloeit uit bepalingen die reeds langer dan zes maanden vóór het indienen van het beroep in het *Belgisch Staatsblad* werden bekendgemaakt.

Ten aanzien van het eerste middel

A.2. Volgens het eerste middel zouden de artikelen 14, 15, 18, 22, 23, 24, 46, 48, 49 en 62 van het bestreden decreet niet bestaanbaar zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en, voor zover nodig, met artikel 14 van dat Verdrag, doordat zij de impact van de lijststem neutraliseren bij de aanwijzing van de effectief verkozen gemeente-, provincie- en districtsraadsleden, en voor de helft behouden bij de aanwijzing van de opvolgers.

Daardoor zou een onverantwoord verschil in behandeling worden ingevoerd tussen, enerzijds, kandidaten, naargelang zij effectief worden verkozen dan wel als opvolger worden aangewezen, en, anderzijds, kiezers, naargelang zij een lijststem dan wel één of meer voorkeurstemmen uitbrengen. In tegenstelling tot de kiezer die voorkeurstemmen uitbrengt, heeft de kiezer die een lijststem uitbrengt geen enkele invloed bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden.

A.3. De verzoekende partijen zetten uiteen dat de bestreden bepalingen concreet tot gevolg hebben dat de lijststem wordt geneutraliseerd en dat de zetels worden toegekend aan de kandidaten in afnemende grootte van het aantal stemmen dat ze hebben behaald. De lijststemmen worden bijgevolg niet meer, door overdracht, toegevoegd aan de voorkeurstemmen behaald door de eerste kandidaten op de lijst voor wat nodig is om het verkiesbaarheidscijfer, dat specifiek is voor elke lijst, te bereiken.

Door die wijziging van artikel 57 van de gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, (bij het bestreden artikel 22) diende ook artikel 57*bis* van die wet te worden gewijzigd, wat is gebeurd door het bestreden artikel 23. De devolutieve werking van de lijststem wordt echter wel gedeeltelijk behouden voor het bepalen van de volgorde van de opvolgers (het bestreden artikel 24). Een soortgelijke wijziging werd aangebracht in de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen (provinciekieswet) bij de bestreden artikelen 48 en 49. Aangezien de wijziging van de devolutieve werking van de lijststem ook leidt tot een wijziging van de regeling inzake de geautomatiseerde stemming, wordt ook artikel 62 van het decreet aangevochten. De artikelen 14, 15 en 46 van het decreet worden aangevochten omdat ze bepalen dat de modellen

van het stembiljet worden vastgelegd door de Vlaamse Regering. Artikel 18 wordt ten slotte aangevochten omdat het bepaalt dat de kiezer zijn stem kan uitbrengen op de naam van de lijst of, wanneer hij de volgorde wil wijzigen, op de naam van één of meer kandidaten van een lijst.

A.4. Uit het in artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens gehanteerde woord « kiezen » vloeit, volgens de verzoekende partijen, voort dat de kiezer de draagwijdte en de gevolgen van zijn uitgebrachte stem ten volle moet kunnen inschatten. Ook de « vrije meningsuiting van het volk » veronderstelt een keuze met kennis van zaken.

A.5. Volgens de verzoekende partijen zijn alle kandidaten op een lijst vergelijkbaar, ongeacht of ze effectief zijn verkozen dan wel als opvolger worden aangewezen. Ook de kiezer die zijn stem uitbrengt voor een individuele kandidaat, is vergelijkbaar met de kiezer die akkoord gaat met de volgorde van de lijst en daarom een lijststem uitbrengt.

A.6.1. De verzoekende partijen wijzen erop dat de decreetgever met het beoogde verschil in behandeling de volgende drie doelstellingen heeft willen nastreven : (1) zoveel mogelijk de wil van de kiezer respecteren; (2) jongeren meer kansen geven door de impact van de lijststem te behouden voor de opvolgers; en (3) het lijstbelang en het individuele belang van de kandidaten verzoenen.

Ze zijn evenwel van oordeel dat het verschil in behandeling niet pertinent is om die doelstellingen te bereiken.

A.6.2. Er kan, volgens de verzoekende partijen, ernstig aan worden getwijfeld of de wil van de kiezer wordt gerespecteerd door enkel rekening te houden met de voorkeurstemmen die aan de kandidaten worden gegeven. De decreetgever verliest immers uit het oog dat er ook kiezers zijn die een lijststem uitbrengen en aldus te kennen geven dat zij akkoord gaan met de lijstvolgorde. Dat een lijststem dit nog steeds inhoudt, blijkt uit het door het bestreden artikel 18 gewijzigde artikel 40, § 1, tweede lid, van de gemeentekieswet, naar luid waarvan de kiezer zijn stem kan uitbrengen op de naam van de lijst, maar eveneens, « als hij de volgorde wil wijzigen », één of meer naamstemmen kan uitbrengen. Door de neutralisering van de lijststem voor de aanwijzing van de effectief verkozen leden, wordt aldus geen rekening meer gehouden met de wil van de kiezer die akkoord gaat met de lijstvolgorde. Zijn stem wordt in de praktijk niet langer vertaald in een ondersteuning van de lijsttrekker en de daarop volgende kandidaten. De stem van de kiezer die niet akkoord gaat met de lijstvolgorde, weegt dus zwaarder dan de stem van de kiezer die er wel mee akkoord gaat.

Het gewijzigde artikel 40, § 1, tweede lid, van de gemeentekieswet is dan ook misleidend. Aan de kiezer wordt voorgespiegeld dat een lijststem nog steeds betekent dat men akkoord gaat met de lijstvolgorde, terwijl dit in de praktijk niet het geval is. De decreetgever had voor alle duidelijkheid moeten bepalen dat het uitbrengen van een lijststem niet mogelijk is. De regeling is bovendien moeilijk te verzoenen met het voorschrift dat de eerste drie kandidaten van een lijst niet allemaal van hetzelfde geslacht mogen zijn. Uit dat voorschrift volgt immers dat de volgorde van de lijst wel van belang is.

A.6.3. Het bekritiseerde verschil in behandeling is evenmin pertinent ten aanzien van de doelstelling jongeren meer kansen te geven. Door de lijststem te neutraliseren zal het voor jongeren en onbekende kandidaten net veel moeilijker worden om te worden verkozen. De lijststemmen nog gedeeltelijk meetellen bij de aanwijzing van de opvolgers kan zulks weinig verhelpen. Voor een opvolging is een kandidaat immers volledig afhankelijk van het vrijkomen van een mandaat. Indien het werkelijk de bedoeling zou zijn geweest om ook jongeren meer kansen te bieden, dan dienden hiervoor de nodige maatregelen te worden uitgewerkt bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden. Het argument dat de impact van de lijststem behouden moet blijven bij de aanwijzing van de opvolgers om jongeren meer kansen te bieden, geldt evenzeer en nog meer bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden.

A.6.4. Het verschil in behandeling is ten slotte evenmin pertinent ten aanzien van de doelstelling het lijstbelang te verzoenen met het individuele belang van de kandidaten. Het is allerm minst duidelijk wat de decreetgever heeft bedoeld met het « lijstbelang ». Bovendien wordt nergens gemotiveerd waarom het lijstbelang enkel een rol speelt bij de aanwijzing van de opvolgers en niet bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden.

A.7. Om aan te tonen dat de bekritiseerde bepalingen de toets aan het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie niet kunnen doorstaan, verwijzen de verzoekende partijen bovendien naar adviezen van onder meer de Hoge Raad voor het Binnenlands Bestuur en de Raad van State, afdeling wetgeving.

A.8. De Vlaamse Regering betoogt dat de verzoekende partijen geen belang hebben bij het middel.

Uit het verzoekschrift blijkt dat de verzoekende partijen die zich beroepen op hun hoedanigheid van kiezer of kandidaat, opkomen voor de integrale afschaffing van de devolutieve werking van de lijststem. Door een vernietiging van de bestreden bepalingen, zouden de oude bepalingen herleven, die voorzien in die devolutieve werking, zowel bij de aanwijzing van de effectief verkozen leden, als bij de aanwijzing van de opvolgers.

Ook de eerste verzoekende partij heeft geen belang bij het middel, aangezien zij niet kan worden geraakt door een vermeende ongelijkheid van behandeling tussen effectieve kandidaten en opvolgers.

A.9. Ten gronde betoogt de Vlaamse Regering dat elk kiesstelsel gebaseerd is op een compromis. Bij het bepalen van een kiesstelsel beschikt de decreetgever over een ruime beleidsvrijheid, waarbij keuzes dienen te worden gemaakt op grond van overwegingen van politieke stabiliteit en van evenredige vertegenwoordiging.

Ze oordeelt dat het compromis dat vervat is in de bestreden bepalingen, behoort tot de beleidsvrijheid van de decreetgever en dat de kritiek van de verzoekende partijen de opportuniteit van de regeling betreft.

De bestreden regeling beoogt het individueel belang van de kiezer te verzoenen met het belang van de politieke partijen. De verzoekende partijen tonen niet aan dat die regeling en die doelstelling kennelijk onredelijk zijn.

A.10. Volgens de Vlaamse Regering schatten de verzoekende partijen de draagwijdte van de gedifferentieerde werking van de lijststem verkeerd in. Zij gaan ervan uit dat die lijststem ook in de nieuwe regeling inhoudt dat de kiezer zich, wat de effectief gekozenen betreft, akkoord verklaart met de lijstvolgorde. Daaruit leiden zij af dat de bestreden regeling het gelijkheidsbeginsel schendt, in zoverre met de keuze van de kiezer die een lijststem uitbrengt geen rekening wordt gehouden, aangezien die stem de lijstvolgorde niet zal beïnvloeden, nu bij de aanwijzing van de effectieven enkel rekening wordt gehouden met de voorkeurstemmen. De voorkeurstemmen, uitgebracht door kiezers die zich niet akkoord verklaren met de lijstvolgorde, zouden bijgevolg zwaarder doorwegen bij de aanwijzing van de effectieven, dan de lijststemmen, die - in de visie van de verzoekende partijen - worden uitgebracht door kiezers die zich akkoord verklaren met de lijstvolgorde.

Die kritiek gaat echter voorbij aan de essentie van de afschaffing van de devolutieve werking van de lijststem : het uitbrengen van een lijststem, in de nieuwe regeling, impliceert niet langer een instemming met de volgorde van de kandidaten op de lijst. Uit de huidige redactie van artikel 40 van de gemeentekieswet kan dan ook niet langer worden afgeleid dat de kiezer die een lijststem uitbrengt zich akkoord verklaart met de lijstvolgorde. In de huidige regeling moet ervan worden uitgegaan dat een lijststem nog slechts een stem is voor de betrokken politieke partij. Een dergelijke wilsuïting impliceert dan ook enkel dat die kiezer wil dat het verkiezingsprogramma van de betrokken partij aan bod komt in de assemblee waarvoor de verkiezingen worden gehouden. Anders dan vroeger, wordt niet langer ervan uitgegaan dat de kiezer die een lijststem uitbrengt meteen aangeeft wie de behaalde zetels zal innemen. Daarvoor moeten voortaan naamstemmen worden uitgebracht. In dat systeem moet de kiezer die de zetels wil laten toewijzen overeenkomstig de volgorde van de lijst, een naamstem uitbrengen op al de kandidaten. Op die manier kan de kiezer zich akkoord verklaren met de lijstvolgorde en beïnvloedt hij de aanwijzing van de effectief gekozenen in gelijke mate als de kiezer die de lijstvolgorde veranderd wil zien.

A.11. De verzoekende partijen antwoorden dat zij belang hebben bij het middel, aangezien zij de gedifferentieerde werking van de lijststem en de daaraan verbonden onduidelijkheid voor de kiezers en de politieke partijen bekritisieren. Zij betwisten niet dat de decreetgever over een ruime beoordelingsbevoegdheid beschikt, maar die wordt begrensd door wat « kennelijk onredelijk » is. Zij betwisten wel de stelling van de Vlaamse Regering dat een kiezer, door een naamstem uit te brengen op alle kandidaten van een lijst, zich akkoord kan verklaren met de volgorde van de lijst. De hoger geplaatste kandidaten halen immers geen voordeel uit een dergelijke stem.

Ten aanzien van het tweede middel

A.12. Volgens het tweede middel zijn de artikelen 23, 24 en 49 van het bestreden decreet niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en, voor zover nodig, met artikel 14 van dat Verdrag, doordat zij het bestaande verschil met betrekking tot het toepasselijke systeem van zetelverdeling

bevestigen. Bij de provincieraads- en districtsraadsverkiezingen wordt het « systeem D'Hondt » gehanteerd, bij de gemeenteraadsverkiezingen het « systeem Imperiali » (dat voor kleinere partijen nadeliger zou zijn dan het « systeem D'Hondt »), zonder dat voor dat verschil een objectieve en redelijke verantwoording bestaat.

A.13. De verzoekende partijen zetten uiteen dat, hoewel de aangeklaagde verschillen bij de berekening van het verkiesbaarheidscijfer dat specifiek is voor elke lijst en bij de bepaling van het aantal zetels per lijst niet als zodanig worden ingevoerd door het bestreden decreet, toch door dat decreet worden bevestigd in de bestreden artikelen, die voortbouwen op, en geen betekenis hebben zonder de bepalingen van de gemeente- en de provinciekieswet die voorschrijven dat het « systeem D'Hondt », dan wel het « systeem Imperiali » wordt toegepast.

A.14. Door in eenzelfde decreet de beide kiesstelsels door elkaar te gebruiken, worden, volgens de verzoekende partijen, zowel de kiezers als de kandidaten (en de lijsten) getroffen door een ongelijke behandeling.

Bij de verkiezingen van de gemeente-, provincie- en districtsraden dienen alle kiezers en kandidaten in ieder geval als onderling vergelijkbaar te worden beschouwd.

A.15.1. De verzoekende partijen wijzen erop dat de keuze van de decreetgever voor het behoud van het « systeem Imperiali » bij de gemeenteraadsverkiezingen zou zijn ingegeven door de bezorgdheid om op het lokale niveau de stabiliteit te bevorderen en de versnippering tegen te gaan. Volgens verklaringen van de bevoegde minister in het Vlaams Parlement is het toepassen van een ander systeem bij de provincieraadsverkiezingen verantwoord « omdat er daar geen sprake is van lokale lijsten ». Daaruit blijkt dat de minister ervan uitgaat dat er minder lijsten zouden worden ingediend bij de provincieraadsverkiezingen dan bij de gemeenteraadsverkiezingen, zodat er geen gevaar is voor versnippering of instabiliteit.

De verzoekende partijen betwisten dat er bij de gemeenteraadsverkiezingen doorgaans meer lijsten worden ingediend dan bij de provincieraadsverkiezingen.

Bovendien wijzen ze erop dat bij de verkiezingen voor de districtsraden het « systeem D'Hondt » wel wordt toegepast. Als de zetelverdeling via het « systeem Imperiali » noodzakelijk is om de stabiliteit op het lokale niveau te garanderen, dan kan niet worden ingezien waarom het « systeem D'Hondt » wordt toegepast bij de verkiezingen op het lagere lokale niveau, namelijk het niveau van de districten.

A.15.2. Zij oordelen dan ook dat het bekritiseerde verschil in behandeling niet pertinent is om het gestelde doel te bereiken. Zij verwijzen daarbij naar een advies van de Hoge Raad voor het Binnenlands Bestuur, naar luid waarvan de decreetgever geen enkele verantwoording aanreikt voor het verschil in behandeling, en naar andere adviezen, waaruit volgt dat het hanteren van twee verschillende systemen bij verkiezingen die gelijktijdig worden georganiseerd, de transparantie van het kiessysteem voor de kiezers niet verhoogt en dat het « systeem Imperiali » er minder in slaagt de evenredigheid te bewerkstelligen dan dat dit het geval is bij het « systeem D'Hondt ».

A.16. De Vlaamse Regering betoogt dat de verzoekende partijen geen belang hebben bij het middel, aangezien het door hen aangevoerde nadeel niet voortvloeit uit het bestreden decreet. Zelfs indien het Hof de bestreden bepalingen zou vernietigen, zou het aangevoerde nadeel niet verdwijnen, aangezien de oude bepalingen, die het bekritiseerde verschil in behandeling bevatten, zouden herleven.

Ze wijst bovendien erop dat, indien het Hof het verschil in behandeling met betrekking tot het toepasselijke kiessysteem ongrondwettig zou verklaren, de grondwettigheid van alle vroegere verkiezingen in het gedrang zou komen.

A.17. Ten gronde oordeelt de Vlaamse Regering dat elk kiessysteem noodzakelijkerwijze is gebaseerd op een binnen de aan de decreetgever toekomende beleidsvrijheid onderhandeld compromis. De verzoekende partijen tonen niet aan dat dit compromis kennelijk onredelijk is.

Bovendien brengen de bestreden bepalingen geen ongelijke behandeling met zich mee. Alle partijen worden gelijk behandeld bij de verkiezing van eenzelfde gemeenteraad, provincieraad of districtsraad.

Het behoort tot de beleidsvrijheid van de decreetgever om de verkiezingen van de provincieraden, gemeenteraden en de districtsraden aan verschillende regels te onderwerpen.

A.18. De verzoekende partijen antwoorden dat het feit dat de oude regeling zou herleven wanneer de bestreden bepalingen zouden worden vernietigd, niets afdoet van hun belang bij het middel.

Zij erkennen dat de decreetgever, bij het kiezen voor het ene of het andere stelsel, beschikt over een ruime beleidsvrijheid, maar oordelen dat, wanneer hij een verschil in behandeling invoert, hij dat onderscheid ook moet verantwoorden, wat te dezen niet is gebeurd.

Ten aanzien van het derde middel

A.19. Volgens het derde middel is artikel 47 van het bestreden decreet niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en, voor zover nodig, met artikel 14 van dat Verdrag, doordat die bepaling voor de provincieraadsverkiezingen het systeem van apparentering binnen een administratief arrondissement bevestigt.

Aangezien het aantal administratieve arrondissementen per provincie sterk verschilt van provincie tot provincie (van twee in Vlaams-Brabant tot acht in West-Vlaanderen), leidt de toepassing van het systeem van de apparentering tot grote verschillen in de feitelijke kiesdrempel (van 2,75 pct. tot meer dan 16 pct.), wat tot gevolg heeft dat het voor kleinere partijen in sommige administratieve arrondissementen veel moeilijker is om verkozenen te behalen dan in andere administratieve arrondissementen. Voor dat verschil in behandeling zou geen objectieve en redelijke verantwoording bestaan.

A.20. De verzoekende partijen zetten uiteen dat elke provincie is onderverdeeld in meerdere administratieve arrondissementen, die op hun beurt zijn onderverdeeld in één of meer kiesdistricten.

Om in aanmerking te komen voor de aanvullende zetelverdeling, moet een lijstengroep in minstens één kiesdistrict van het administratief arrondissement een aantal stemmen hebben verkregen dat ten minste gelijk is aan zesenzestig ten honderd van de kiesdeler, vastgesteld overeenkomstig artikel 20, § 1, eerste lid, van de provinciekieswet (artikel 20, § 2, derde lid, van de provinciekieswet). Dit is het zogenaamde « quorum ».

De verzoekende partijen oordelen dat een dergelijke regeling bijzonder nadelig is voor kleinere partijen, in het bijzonder in die provincies waar er veel administratieve arrondissementen en/of districten zijn. Hoe meer districten er bestaan, hoe minder zetels er te verdelen zijn per district, hoe hoger het quorum ligt en hoe moeilijker het wordt voor kleinere partijen om rechtstreeks of indirect - via apparentering - een zetel te behalen. Bovendien, indien een partij niet erin slaagt het quorum te behalen in één district, zijn alle stemmen die werden behaald binnen het administratief arrondissement definitief verloren. Daaruit volgt ook dat hoe meer administratieve arrondissementen er bestaan per provincie, hoe minder zetels er te verdelen zijn binnen dat arrondissement en hoe hoger het quorum wordt en/of het percentage stemmen om als provincieraadslid rechtstreeks te worden verkozen. Een combinatie van veel arrondissementen met talrijke districten leidt dan ook tot nog een hoger quorum en nog hogere feitelijke kiesdrempels.

De verzoekende partijen halen cijfers aan om aan te tonen dat de kleinere partijen in de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Limburg worden benadeeld, wat niet of veel minder het geval is in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant. De benadeling in de provincies West- en Oost-Vlaanderen zou te verklaren zijn door het grote aantal administratieve arrondissementen (respectievelijk acht en zes), de benadeling in de provincie Limburg door het grote aantal districten, namelijk dertien.

A.21. Voor de verschillen tussen de provincies, zowel wat het aantal arrondissementen betreft (relevant voor de toepassing van de apparentering), als wat het aantal districten betreft (relevant voor het behalen van het quorum), bestaat er, volgens de verzoekende partijen, geen redelijke verantwoording. Nochtans zijn zowel de kandidaten en de kiezers binnen een provincie vergelijkbaar met de kandidaten en de kiezers binnen een andere provincie.

De enige denkbare verantwoording is het behoud van een stelsel dat nadelig is voor de kleinere partijen, om de grotere partijen maximaal te bevorderen. Een dergelijk doel kan bezwaarlijk als legitiem worden beschouwd.

Het onderscheid berust evenmin op objectieve criteria. Waarom er in bepaalde provincies meer administratieve arrondissementen zijn dan in andere, is niet te verklaren.

Aangezien het onderscheid niet beantwoordt aan een wettig doel en evenmin op objectieve criteria berust, dient de pertinentie en de evenredigheid van het onderscheid niet te worden onderzocht.

A.22. De Vlaamse Regering betoogt dat de verzoekende partijen geen belang hebben bij het middel, aangezien het door hen aangevoerde nadeel niet voortvloeit uit het bestreden decreet. Zelfs indien het Hof de bestreden bepalingen zou vernietigen, zou het aangevoerde nadeel niet verdwijnen, aangezien de oude bepalingen, die het bekritiseerde verschil in behandeling bevatten, zouden herleven.

Ze wijst bovendien erop dat, indien het Hof het verschil in aantal arrondissementen per provincie ongrondwettig zou verklaren, de grondwettigheid van alle vroegere verkiezingen in het gedrang zou komen.

A.23. Ten gronde oordeelt de Vlaamse Regering dat de verzoekende partijen niet aantonen dat de bestreden regeling kennelijk onredelijk is.

Het bestreden systeem van « apparentering » is overigens een middel om het voordeel dat grotere politieke partijen hebben bij de indeling van een provincie in kieskringen, te beperken. De afschaffing ervan kan bijgevolg niet in het belang zijn van de kleinere politieke partijen.

A.24. De verzoekende partijen antwoorden dat het feit dat de oude regeling zou herleven wanneer de bestreden bepalingen zouden worden vernietigd, niets afdoet aan hun belang bij het middel.

Zij wijzen erop dat hun kritiek niet is gericht tegen het systeem van de apparentering op zich, maar wel tegen de wijze waarop het concreet is uitgewerkt.

- B -

Ten aanzien van de bestreden bepalingen

B.1. Het Hof dient de omvang van het beroep te bepalen aan de hand van de inhoud van het verzoekschrift.

De verzoekende partijen vorderen de vernietiging van de artikelen 14, 15, 18, 22, 23, 24, 46, 47, 48, 49 en 62 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 10 februari 2006 « houdende wijziging van de Gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen, de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming van 11 april 1994 en het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement » (hierna : het bestreden decreet).

Wanneer uit het nadere onderzoek van de middelen zou blijken dat enkel bepaalde onderdelen van die bepalingen worden bekritiseerd, wordt het onderzoek in voorkomend geval tot die onderdelen beperkt.

B.2.1. De artikelen 14, 15, 18, 22, 23 en 24 brengen wijzigingen aan in de gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932 (hierna : de gemeentekieswet). Wanneer in die artikelen sprake is van « dezelfde wet », wordt daarmee de gemeentekieswet bedoeld.

B.2.2. Artikel 14 luidt als volgt :

« In artikel 30 van dezelfde wet, vervangen bij artikel 4, § 6, van de wet van 17 maart 1958 en gewijzigd bij artikel 107 van de wet van 5 juli 1976, bij artikel 1 van de wet van 8 augustus 1988 en bij artikel 321 van de wet van 16 juli 1993, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° in het eerste lid worden de woorden ‘ overeenkomstig het bij deze wet gevoegde model II ’ vervangen door de woorden ‘ overeenkomstig het model, vastgelegd door de Vlaamse Regering ’;

2° in het tweede lid worden de woorden ‘ artikel 23, vijfde lid ’ vervangen door de woorden ‘ artikel 23, § 1, zesde lid ’;

3° het derde lid wordt vervangen door wat volgt :

‘ In geval van manuele stemming staan voor de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat en een kleiner stemvak ’ ».

B.2.3. Artikel 15 luidt als volgt :

« In artikel 30*bis*, eerste lid, van dezelfde wet, ingevoegd bij artikel 2 van de wet van 8 augustus 1988 en vervangen bij artikel 1 van de wet van 29 oktober 1990, worden de woorden ‘ overeenkomstig de bij deze wet gevoegde modellen II en II*bis* ’ vervangen door de woorden ‘ overeenkomstig de modellen die door de Vlaamse Regering worden vastgelegd ’ ».

B.2.4. Artikel 18 luidt als volgt :

« In artikel 40, § 1, van dezelfde wet, gewijzigd bij artikel 111 van de wet van 5 juli 1976 en bij artikel 327 van de wet van 16 juli 1993, worden het tweede en derde lid vervangen door wat volgt :

‘ De kiezer kan zijn stem uitbrengen op de naam van de lijst, in het stemvak bovenaan op de lijst. Als hij de volgorde wil wijzigen, brengt hij een of meer naamstemmen uit in het stemvak naast de naam van de kandidaat of kandidaten van de lijst aan wie hij de voorkeur wil geven ’ ».

B.2.5. Artikel 22 luidt als volgt :

« In artikel 57 van dezelfde wet, gewijzigd bij artikel 121 van de wet van 5 juli 1976 en vervangen bij artikel 7 van de wet van 26 juni 2000, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° in het tweede lid worden de derde en vierde zin geschrapt;

2° het derde lid wordt opgeheven ».

B.2.6. Artikel 23 luidt als volgt :

« Artikel 57*bis* van dezelfde wet, ingevoegd bij artikel 8 van de wet van 26 juni 2000, wordt vervangen door wat volgt :

‘ Artikel 57*bis*. De eventuele decimalen van het quotiënt dat verkregen wordt door de verrichting, vermeld in artikel 57, derde lid, uit te voeren, worden afgerond naar de hogere eenheid, ongeacht het feit of ze al dan niet 0,50 bereiken ’ ».

B.2.7. Artikel 24 luidt als volgt :

« In artikel 58 van dezelfde wet, vervangen bij artikel 9 van de wet van 26 juni 2000, wordt het tweede lid vervangen door wat volgt :

‘ Alvorens de opvolgers aan te wijzen, kent het hoofdstembureau aan de kandidaten individueel de helft van het aantal stemmen toe ten gunste van de volgorde van voordracht. Die helft wordt vastgesteld door het product van de vermenigvuldiging van het aantal stembiljetten met een lijststem, vermeld in artikel 50, § 1, tweede lid, 1°, en het aantal door die lijst behaalde zetels, te delen door twee.

De toekenning, vermeld in het tweede lid, gebeurt door overdracht. De toe te kennen stembiljetten worden toegevoegd aan de naamstemmen die de eerste, niet-effectief verkozen kandidaat van de lijst heeft behaald, voor zover dat nodig is om het verkiesbaarheidscijfer dat specifiek is voor elke lijst, te bereiken. Is er een overschot, dan wordt het op gelijkaardige wijze toegekend aan de tweede, niet-effectief verkozen kandidaat, vervolgens aan de derde en zo verder, totdat de helft van het aantal gunstige stemmen voor de volgorde van voordracht, zoals die behaald is in het tweede lid, uitgeput is.

De eventuele decimalen van het quotiënt dat verkregen wordt door de verrichtingen, vermeld in dit artikel, uit te voeren, worden afgerond naar de hogere eenheid, ongeacht het feit of ze al dan niet 0,50 bereiken ’ ».

B.3.1. De bestreden artikelen 46, 47, 48 en 49 wijzigen de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen (hierna : de provinciekieswet). Wanneer in die artikelen sprake is van « dezelfde wet », wordt daarmee de provinciekieswet bedoeld.

B.3.2. Artikel 46 luidt als volgt :

« In artikel 13 van dezelfde wet, vervangen bij artikel 216 van de wet van 16 juli 1993, gewijzigd bij artikel 9 van de wet van 30 december 1993, worden volgende wijzigingen aangebracht :

1° in § 4 worden de woorden ‘ overeenkomstig het bij deze wet gevoegde model II ’ vervangen door de woorden ‘ overeenkomstig de modellen die de Vlaamse Regering heeft vastgelegd ’;

2° in § 5 wordt het derde lid geschrapt ».

B.3.3. Artikel 47 luidt als volgt :

« In artikel 15 van dezelfde wet, vervangen bij artikel 263, 1°, van de wet van 16 juli 1993, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° in § 1 worden tussen de woorden ‘ kandidaten van lijsten ’ en ‘ die in andere kiesdistricten ’ de woorden ‘ met dezelfde benaming ’ ingevoegd;

2° § 3, eerste lid, wordt vervangen door wat volgt :

‘ De verklaring van lijstenverbinding is pas ontvankelijk indien de kandidaten zich het gebruik van het hun bij § 1 verleende recht hebben voorbehouden en indien de akte van voordracht hen daartoe machtigt. Ze moet, op straffe van nietigheid, door alle kandidaat-titularissen of door drie kandidaat-titularissen van de lijst ondertekend zijn en de kandidaat-titularissen of drie kandidaat-titularissen van de aangewezen lijst of lijsten moeten bij een soortgelijke verklaring en onder dezelfde voorwaarden hun instemming betuigen ’ ».

B.3.4. Artikel 48 luidt als volgt :

« In artikel 16 van dezelfde wet, gewijzigd bij artikel 2 van de wet van 26 juni 2000, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° het tweede lid wordt vervangen door wat volgt :

‘ De kiezer kan zijn stem uitbrengen op de naam van de lijst, in het stemvak bovenaan op de lijst. Wil hij de volgorde wijzigen, dan brengt hij een of meer naamstemmen uit in het stemvak naast de naam van de kandidaat of kandidaten van de lijst aan wie hij de voorkeur wil geven ’;

2° het derde lid wordt vervangen door wat volgt :

‘ In geval van manuele stemming staan voor de naam en voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat en een kleiner stemvak ’ ».

B.3.5. Artikel 49 luidt als volgt :

« In artikel 21 van dezelfde wet, vervangen bij artikel 268 van de wet van 16 juli 1993 en gewijzigd bij artikel 3 van de wet van 26 juni 2000, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° in § 1, tweede lid, worden de derde en vierde zin geschrapt;

2° in § 1 worden het derde en het vierde lid opgeheven;

3° § 1*bis* wordt opgeheven;

4° in § 2, tweede lid, wordt het woord ‘ nieuwe ’ en de woorden ‘ , zoals bepaald is in § 1, tweede lid, waarbij die toekenning op dezelfde manier gebeurt als voor de aanwijzing van de verkozenen, maar beginnende bij de eerste niet-gekozen kandidaat, in de volgorde van inschrijving op het stembiljet ’ geschrapt;

5° in § 2 worden een derde en een vierde lid toegevoegd, die luiden als volgt :

‘ De in het tweede lid bedoelde toekenning gebeurt door overdracht. De toe te kennen stembiljetten worden toegevoegd aan de naamstemmen die de eerste niet-effectief verkozen kandidaat van de lijst heeft behaald, voor wat nodig is om het verkiesbaarheidcijfer dat specifiek is voor elke lijst, te bereiken. Is er een overschot, dan wordt het op gelijkaardige wijze toegekend aan de tweede niet-effectief verkozen kandidaat, vervolgens aan de derde en zo verder, totdat de helft van het aantal gunstige stemmen voor de volgorde van voordracht, zoals die bepaald is in het vorige lid, uitgeput is. Het verkiesbaarheidcijfer dat specifiek is voor elke lijst, wordt bereikt door het product van de vermenigvuldiging van het verkiesbaarheidcijfer van de lijst zoals het bepaald is in artikel 18*bis*, en het aantal zetels dat aan die lijst toegekend is, te delen door het aantal zetels dat toekomt aan die lijst, vermeerderd met een eenheid.

De eventuele decimalen van het quotiënt dat verkregen wordt door de in dit artikel bedoelde verrichtingen uit te voeren, worden afgerond naar de hogere eenheid, ongeacht het feit of zij al dan niet 0,50 bereiken ’ ».

B.4. Het bestreden artikel 62 brengt wijzigingen aan in de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming en luidt als volgt :

« In artikel 7, § 3, van dezelfde wet, gewijzigd bij de wetten van 5 april 1995 en 19 februari 2003, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° in het eerste lid worden de woorden ‘ of logo ’ geschrapt;

2° aan het derde lid, wordt de volgende zin toegevoegd :

‘ In geval van geautomatiseerde stemming staat voor de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat. ’;

3° in het vierde lid, 1°, worden de woorden ‘ in het stemvak bovenaan de lijst, indien hij zich kan verenigen met de volgorde van voordracht van de kandidaten ’ vervangen door de woorden ‘ op de naam van de lijst ’;

4° in het vierde lid, 2°, worden de woorden ‘ in de stemvakken naast de naam van één of meer kandidaten van dezelfde lijst ’ vervangen door de woorden ‘ op de naam van een of meer kandidaten van dezelfde lijst ’ ».

Ten aanzien van de invloed van het decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2006 op het onderwerp van het beroep

B.5. Het decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2006 « houdende wijziging van de gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming » (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 13 juli 2006) wijzigt een aantal bepalingen van de gemeentekieswet, de provinciekieswet en de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming.

Het Hof dient na te gaan in hoeverre die wijzigingen een invloed hebben op het onderwerp van het beroep.

B.6.1. Artikel 2 van het decreet van 7 juli 2006 vervangt het tweede lid van artikel 40, § 1, van de gemeentekieswet en voegt een derde lid eraan toe.

Door die wijziging wordt het beroep in beginsel zonder voorwerp in zoverre het is gericht tegen het bestreden artikel 18.

B.6.2. Artikel 3 van het decreet van 7 juli 2006 vervangt het volledige artikel 57 van de gemeentekieswet.

Door die wijziging wordt het beroep in beginsel zonder voorwerp in zoverre het is gericht tegen het bestreden artikel 22.

B.6.3. Artikel 4 van het decreet van 7 juli 2006 vervangt het volledige artikel 57*bis* van de gemeentekieswet.

Door die wijziging wordt het beroep in beginsel zonder voorwerp in zoverre het is gericht tegen het bestreden artikel 23.

B.6.4. Artikel 5 van het decreet van 7 juli 2006 vervangt het tweede lid van artikel 58 van de gemeentekieswet en heft het derde en vierde lid ervan op.

Door die wijziging wordt het beroep in beginsel zonder voorwerp in zoverre het is gericht tegen het bestreden artikel 24.

B.6.5. Artikel 15 van het decreet van 7 juli 2006 vervangt het tweede lid van artikel 16 van de provinciekieswet.

Door die wijziging wordt het beroep in beginsel zonder voorwerp in zoverre het is gericht tegen het bestreden artikel 48, in zoverre het wijzigingen aanbrengt in het tweede lid van artikel 16 van de provinciekieswet.

Vermits het bestreden artikel 48 ook wijzigingen aanbrengt in het derde lid van artikel 16 van de provinciekieswet, blijft het beroep zijn voorwerp behouden in zoverre het is gericht tegen die wijziging.

B.6.6. Artikel 16 van het decreet van 7 juli 2006 vervangt de paragrafen 1 en 2 van artikel 21 van de provinciekieswet en voegt een paragraaf 2*bis* eraan toe.

Door die wijzigingen wordt het beroep in beginsel zonder voorwerp in zoverre het is gericht tegen het bestreden artikel 49.

B.7. Het huidige beroep, in zoverre het is gericht tegen de bestreden artikelen 18, 22, 23, 24, 48 - in zoverre het wijzigingen aanbrengt in het tweede lid van artikel 16 van de provinciekieswet - en 49, zal pas definitief zonder voorwerp worden na het verstrijken van de in artikel 3, § 1, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof bepaalde termijn van zes maanden, die ingaat na de bekendmaking van het decreet van 7 juli 2006 in

het *Belgisch Staatsblad* van 13 juli 2006, of nadat, indien de bepalingen van dit laatste decreet zouden worden bestreden binnen die termijn, het Hof de beroepen tegen die bepalingen zou hebben verworpen.

Het onderzoek van die onderdelen van het huidige beroep zal derhalve enkel moeten worden voortgezet indien een beroep gericht tegen de desbetreffende bepalingen van het decreet van 7 juli 2006 gegrond zou worden verklaard; in geval van verwerping zullen die onderdelen van het huidige beroep van de rol van het Hof worden geschrapt.

B.8. Uit hetgeen voorafgaat volgt dat het Hof het beroep op dit ogenblik dient te onderzoeken in zoverre het is gericht tegen de bestreden artikelen 14, 15, 46, 47, 48 - in zoverre het wijzigingen aanbrengt in het derde lid van artikel 16 van de provinciekieswet - en 62.

Ten aanzien van het belang van de verzoekende partijen

B.9. De Grondwet en de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof vereisen dat elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die een beroep tot vernietiging instelt, doet blijken van een belang. Van het vereiste belang doen slechts blijken de personen wier situatie door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden geraakt.

B.10.1. De eerste verzoekende partij is de politieke partij « Groen ! ».

B.10.2. Naar luid van artikel 2, 2°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof dient de verzoekende partij voor het Hof een natuurlijke persoon of een rechtspersoon te zijn die doet blijken van een belang. De politieke partijen die feitelijke verenigingen zijn, hebben in beginsel niet de vereiste bekwaamheid om voor het Hof een beroep in te stellen.

Anders is het wanneer zij optreden in aangelegenheden, zoals de kieswetgeving, waarvoor zij wettelijk als afzonderlijke entiteiten worden erkend en wanneer, terwijl hun optreden bij de wet is erkend, sommige aspecten daarvan in het geding zijn.

B.11.1. De overige verzoekende partijen beroepen zich op hun hoedanigheid van kiezer en kandidaat bij de verkiezingen van de provincieraden, gemeenteraden en districtsraden om hun belang bij het beroep tot vernietiging aan te tonen.

B.11.2. Het kiesrecht is het fundamentele politieke recht in de representatieve democratie. Elke kiezer of kandidaat doet blijken van het vereiste belang om de vernietiging te vorderen van bepalingen die zijn stem of zijn kandidatuur ongunstig kunnen beïnvloeden.

B.12. De verzoekende partijen motiveren hun belang bij het beroep met verwijzing naar de inhoud van de door hen bestreden bepalingen.

Gelet op het feit dat die bepalingen in ruime mate werden gewijzigd bij het decreet van 7 juli 2006, en het onderhavige beroep daardoor op dit ogenblik enkel dient te worden onderzocht in zoverre het is gericht tegen bepaalde artikelen van het bestreden decreet, valt het onderzoek naar het belang samen met het onderzoek ten gronde.

Ten aanzien van het eerste middel

B.13. Het eerste middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en, voor zover nodig, met artikel 14 van dat Verdrag, en is gericht tegen de artikelen 14, 15, 18, 22, 23, 24, 46, 48, 49 en 62 van het bestreden decreet.

B.14. Zoals is aangegeven in B.7 en B.8, dient het middel enkel te worden onderzocht in zoverre het is gericht tegen de artikelen 14, 15, 46, 48 - in zoverre het wijzigingen aanbrengt in het derde lid van artikel 16 van de provinciekieswet - en 62 van het bestreden decreet.

B.15.1. Uit het verzoekschrift blijkt dat de artikelen 14, 15 en 46 van het bestreden decreet worden aangevochten in zoverre ze de Vlaamse Regering machtigen om de modellen van de stembiljetten vast te leggen.

B.15.2. Het bestreden artikel 62 brengt wijzigingen aan in artikel 7, § 3, van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming, dat daardoor - in het Vlaamse Gewest - luidt als volgt :

« In alle gevallen verschijnen het volgnummer en het letterwoord van alle kandidatenlijsten op het scherm, onder voorbehoud van de toepassing van § 2, vierde lid.

De kiezer duidt met de leespen de lijst van zijn keuze aan. Door een blanco-stem kan hij ook aangeven dat hij voor geen van de voorgedragen lijsten zijn stem wil uitbrengen.

Nadat de kiezer een lijst heeft gekozen, verschijnen voor die lijst de naam en voornaam van de kandidaten op het beeldscherm. In geval van geautomatiseerde stemming staat voor de naam en de voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat.

De kiezer brengt zijn stem uit door de leespen te plaatsen :

1° op de naam van de lijst;

2° op de naam van een of meer kandidaten van dezelfde lijst ».

B.15.3. Het bestreden artikel 48 vervangt het derde lid van artikel 16 van de provinciekieswet door wat volgt:

« In geval van manuele stemming staan voor de naam en voornaam van iedere kandidaat, het volgnummer van iedere kandidaat en een kleiner stemvak ».

B.16. De verzoekende partijen leggen niet uit en het Hof ziet niet in waarin de in het middel aangehaalde grondwets- en verdragsbepalingen zouden zijn geschonden door de bestreden artikelen 14, 15, 46, 48 en 62.

In zoverre het is gericht tegen die artikelen, is het eerste middel niet gegrond.

Ten aanzien van het tweede middel

B.17. Het tweede middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en, voor zover nodig, met artikel 14 van dat Verdrag, en is gericht tegen de artikelen 23, 24 en 49 van het bestreden decreet.

B.18. Zoals is aangegeven in B.7, dient het beroep op dit ogenblik niet te worden onderzocht in zoverre het is gericht tegen de artikelen 23, 24 en 49 van het bestreden decreet.

Ten aanzien van het derde middel

B.19. Het derde middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en, voor zover nodig, met artikel 14 van dat Verdrag, en is gericht tegen artikel 47.

B.20. Artikel 47 brengt wijzigingen aan in artikel 15 van de provinciekieswet.

B.21.1. In paragraaf 1 van dat artikel worden tussen de woorden « kandidaten van lijsten » en « die in andere kiesdistricten » de woorden « met dezelfde benaming » ingevoegd, ten gevolge waarvan die paragraaf in het Vlaamse Gewest luidt als volgt :

« Bij de verkiezingen voor de vernieuwing van de provincieraden kunnen de kandidaten van een lijst, met instemming van de kiezers of de aftredende provincieraadsleden die hen hebben voorgedragen, verklaren dat zij, met het oog op de zetelverdeling, zich verbinden met de bij name aan te wijzen kandidaten van lijsten met dezelfde benaming die in andere kiesdistricten van hetzelfde administratief arrondissement zijn voorgedragen ».

B.21.2. In de parlementaire voorbereiding wordt die wijziging toegelicht als volgt :

« Om redenen van transparantie en werkbaarheid wordt nu gesteld dat, een (kartel)lijst slechts een lijstenverbinding kan aangaan met een (kartel)lijst van dezelfde benaming in andere districten » (*Parl. St.*, Vlaams Parlement, 2005-2006, nr. 637/1, p. 25)

en

« Apparentering bij provincieraadsverkiezingen is uiteraard alleen mogelijk tussen lijsten die dezelfde naam dragen. Men wil het geheel duidelijk en eenvormig houden » (*Parl. St.*, Vlaams Parlement, 2005-2006, nr. 637/4, p. 5).

B.21.3. Daaruit volgt dat die wijziging is doorgevoerd om te bepalen dat verklaringen van lijstenverbinding enkel ontvankelijk zijn indien de lijsten dezelfde naam dragen.

B.21.4. Het bestreden artikel 47 vervangt bovendien in paragraaf 3 van artikel 15 van de provinciekieswet het eerste lid door :

« De verklaring van lijstenverbinding is pas ontvankelijk indien de kandidaten zich het gebruik van het hun bij § 1 verleende recht hebben voorbehouden en indien de akte van voordracht hen daartoe machtigt. Ze moet, op straffe van nietigheid, door alle kandidaat-titularissen of door drie kandidaat-titularissen van de lijst ondertekend zijn en de kandidaat-titularissen of drie kandidaat-titularissen van de aangewezen lijst of lijsten moeten bij een soortgelijke verklaring en onder dezelfde voorwaarden hun instemming betuigen ».

B.21.5. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat die wijziging werd doorgevoerd als « gevolg van het afschaffen van de akte van bewilliging » (*Parl. St.*, Vlaams Parlement, 2005-2006, nr. 637/1, pp. 24 en 25).

De « akte van bewilliging » werd afgeschaft door het niet bestreden artikel 43, op grond van motieven van administratieve vereenvoudiging (*Parl. St.*, Vlaams Parlement, 2005-2006, nr. 637/1, pp. 13, 14 en 24).

B.22. Volgens de verzoekende partijen is het bij de provincieraadsverkiezingen gehanteerde systeem van « apparentering » niet bestaanbaar met de in het middel vermelde grondwets- en verdragsbepalingen, doordat het, ten gevolge van het verschil in aantal administratieve arrondissementen per provincie, leidt tot grote verschillen met betrekking tot de feitelijke kiesdrempel, wat tot gevolg zou hebben dat het voor kleinere partijen in sommige administratieve arrondissementen veel moeilijker is om gekozenen te behalen dan in andere arrondissementen.

B.23. Artikel 15 van de provinciekieswet, waarin het bestreden artikel 47 de voormelde wijzigingen aanbrengt, regelt de wijze waarop de verklaringen van lijstenverbinding dienen te worden overhandigd aan de voorzitter van het districtshoofdbureau, dat in de hoofdplaats van het arrondissement zitting houdt, en bepaalt de voorwaarden waaraan die verklaringen moeten voldoen om ontvankelijk te zijn.

B.24. De wijze waarop de zetels dienen te worden verdeeld in de districten waar lijsten verklaringen van lijstenverbinding hebben ingediend, wordt geregeld door het niet gewijzigde - en niet bestreden – artikel 20 van de provinciekieswet.

B.25. Krachtens - het niet-bestreden - artikel 6 van het Vlaamse provinciedecreet van 9 december 2005, zoals gewijzigd bij het decreet van 2 juni 2006, geschieden de verkiezingen van de provincieraad per district, dat één of meer kieskantons omvat. De lijst van de districten en de aanwijzing van de districthoofdplaats wordt vastgesteld in de tabel die als bijlage bij het provinciedecreet wordt gevoegd.

Volgens artikel 268, § 4, van het provinciedecreet is artikel 6 met zijn bijlage in werking getreden op de dag van de afkondiging ervan door de Vlaamse Regering.

B.26. Artikel 20 van de provinciekieswet en artikel 6 van het provinciedecreet zijn niet gewijzigd bij het bestreden decreet en kunnen bijgevolg niet het voorwerp uitmaken van het onderhavige beroep.

Door wijzigingen aan te brengen in de bepalingen die betrekking hebben op de ontvankelijkheid van de verklaringen van lijstenverbinding, kan de decreetgever niet worden geacht normerend te zijn opgetreden met betrekking tot de in de voormelde artikelen van de provinciekieswet en het provinciedecreet vervatte aangelegenheden.

B.27. Het derde middel is niet gegrond.

Om die redenen,

het Hof

- verwerpt het beroep in zoverre het is gericht tegen de artikelen 14, 15, 46, 47, 48 - in zoverre het wijzigingen aanbrengt in het derde lid van artikel 16 van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen - en 62 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 10 februari 2006 «houdende wijziging van de Gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen, de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming van 11 april 1994 en het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement »;

- zegt dat het beroep tot vernietiging, in zoverre het is gericht tegen de artikelen 18, 22, 23, 24, 48 - in zoverre het wijzigingen aanbrengt in het tweede lid van artikel 16 van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen - en 49 van dat decreet, later zal worden onderzocht, tenzij de zaak van de rol van het Hof zal worden geschrapt, ofwel na het verstrijken van de in artikel 3, § 1, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof bepaalde termijn van zes maanden, die ingaat na de bekendmaking van het decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2006 «houdende wijziging van de gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming », ofwel nadat, indien de bepalingen van dit laatste decreet zouden worden bestreden binnen die termijn, het Hof de beroepen tegen die bepalingen zou hebben verworpen.

Aldus uitgesproken in het Nederlands, het Frans en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 28 juli 2006.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

A. Arts